

ACC. N:R.

5532

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIVLandskap: *Småland.*Upptecknat av: *Gunnar Hoberg*Härad: *Tumalaus.*Adress: *Hässelholm.*Socken: *Nisterhult.*Berättat av: *M. Hulténius o. Johan Andersson*Uppteckningsår: *1938.*

Född år i

*Garveri i Fjesholm.**sid. 1-8.**jämte bilder.*

Skriv endast på denna sida!

*17 sid.
(13 foton)*

Garveri.

Beskrivningen som är rätt tunn, är erhållen av två gamla män, båda 80 år gamla, i Figeholm. M. Hultenius har ägt ett garveri, som sedan länge nerlagts och är försvunnet. Han är av garvarstämmt, född i Locknevi socken. Då han lärt yrket av fadern, kom i läran vid 15 års ålder. Det var 1883 Hultenius köpte det förut i Figeholm befintliga garveriet. De föregående ägarne av verket voro Stenborg, Johansson (östyöte) och Hågerström.

Några av uppgifterna i denna sak äro bekräftade av Johan Andersson, 80 år gammal född i Figeholm, som varit med i Hultenius'

verkstad. Hultenius har ant. på grund av
hjärnblödning lidit minne och svårt att
reda upp saken, och även Johan Andersson
är gammal och kunde blott besökas för
kortare tid, annars skulle han väl lämnat
mera upplysningar.

Redogörelsen är gjord så att föret kommer
Hultenius utsaga (i några punkter utöfadt
med J. Anderssons) och sedan följer en del
bilder av garveriredskap med i görlikaste
mån rätta beteckningar. Dessa redskap
ha använts i Hultenius garveri och ägas
nu av hembygdsföreningen i Vigebohus.
De flesta av dessa redskap nämndes g. av
Hultenius, utan fångs särskilt efter frågas ef-
teråt, de några knappa uppgifter erhöles.
Redskapen äro placerade sist i skildringen.

Först lades huden i blöt, "i
vek", i vatten; där skulle det ligga i ungefär
8 dagar. Sulläder tålde gärna längre behand-
ling! Sedan sattes till kalk, alltefter som det
tål. Huderna skulle ligga ungefär 14 dagar,
sedan lossnar man håret med en "hår-
kniv." Denna är en rätt lång egg med ett
handtag i varje ände. Sedan skulle enligt
Andersson huden läggas i hörs gödsel i "pyren"
och sedan i vatten för att så skrapas rena.

Man samlade för garvningen även
bark: ekbark för bottenläder och granbark
för ovalläder. Dess betecknande fick man 25
öre om den för. Barken var bäst fram på
våren när den lossnade lätt. Det var
framför allt traktenas bönder som skaffa-
de gran barken. Så 1883 betalades för

ekbark 27 kr. lästen, och samma är 8 kr. lästen
för granbark.

Barken maldes sönder meddelst ett stort
stenhjul, en kvarsten med räfflor på tvären
utmed kanten. Detta hjul satte på en kraf-
tig träaxel, som satte horisontellt i en upp-
stolpe i boden, där barkkrossningen skedde.
Stenhjulet rörde så runt i cirkel i en
slagt stensättning, som bildade en ränna
på golvet. Detta brukade ske med hästvand-
ring. I rännan krossades så barken mot
räfflorna i hjulet. Granbarken gick bra att
krossa på denna "barkkvarn", men ek-
barken sämre. Den gick bättre att slå
sönder med finkrossaren "barkstampen".
Den bestod av en grov stock, lodrät
upphängd i en stång li fahel. Detta var

anordnat så att stampen kunde svikta ner
 då man för hand drog neråt i ett hand-
 tag, bestående av en grov träpinne tvärs
 igenom leusamma. På stampens eller den
 lodräta stockens nedre ände satt lodrät
 tre järn, vars eggar äro i horisontell linje.
 Järnen äro placerade parallella med var-
 andra. Med denna "barkstamp" eller "hand-
 stamp" krossades mot ett underlag av fl-
 ekstock barken. Barken lades sedan i kar
 med vatten.

Sedan var det till att "stöta ut": med en
 kniv grov av kött m.m. från hudens insida. Sen
 öpp på verketan och knörsja'n med talj och
 tran på kött sidan. Därefter "svartades" det,
 på det blev svart; enl. Hufvenius var det "järn-
 svarta", d.v.s. rost o. dyk., enligt J. Andersson

var det bl.a. "kopparrök", som skulle till. Luden skulle även lutas i "bressilja", och smörjas med tran och taljigen. Sen hängdes det opp.
I slutproceduren ingick bl.a. även "dubblande" med "krossbräde".

Luden, som beredd var till stor del oxhud, men även förekom får, kalv och svin. Oxhuden gav bra pulläder och hästläder var bra till svartläder. Luden fick man till stor del genom bönderna i Stråket, men en hel del kom också från utlandet. En del av det garvade skinnmet gick åter till bönderna, som använde till belar m.m., men en hel del gick ju till skomakare. Det mesta av handelen med garvat skinn skedde nog på marknaderna. Främst hade då Fingeholms mark-

mad, som förr var rätt betydande. Där stod
2 rader stånd med gälvare både från
Figgelholm och andra i ströktorna. Vidare
för man till Götterum, Kristdala, Brinner-
by och Gästspånga och sålde. Enligt
Hylltenius' pich (gästaren) år 1883 för att bere-
da en ochud 5-6-7 kr.

När man för bort på marknad, brukade
man komma tillbaka på tredje dagen; ofta
festade gälvarna mycket och gjorde av
med stor del av de förtjända pengarna.
En gång sålde man till och med kör-
häst för att betala för sig.

Angående annat beredning
av hud är den vanliga ovan antydda
framgick blott att man ju tillverklade
spällat, olesit, d. v. s. skinn med håret

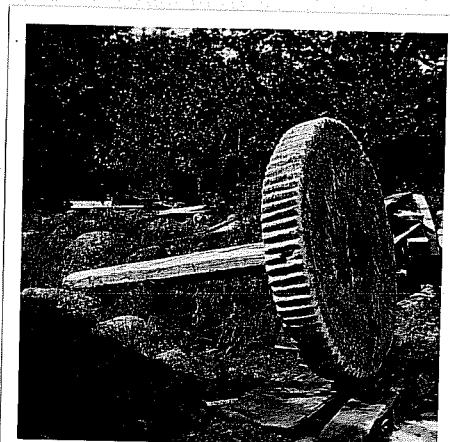
5532

hvar. På dylika hudar skavdes blöa höttat
av, sedan saltades de och bereddes särskilt.
Att märka är att ingen kalk gick, naturligt
nog, vara med i fällets behandling, ty de
gick uten av.

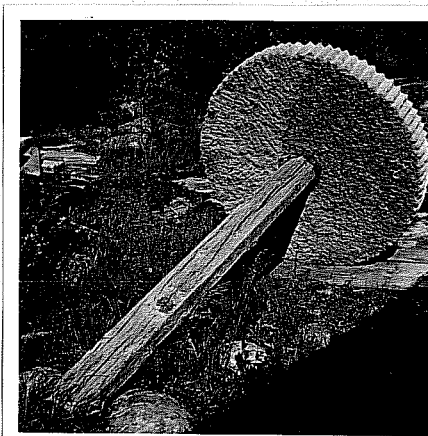
8

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV.

Landskap: Småland Upptecknat av: G. Hobro
 Härad: Tumälän. Adress: Holm
 Socken: Histerhults. Berättat av: Hultén
 Uppteckningsår: 1928 Född år i

a

b.

Bark kvarn.

ägare:
Hemb. för. i Fjellholm.

{ Diam. = 1,40 m.
 Tjockl. = 0,20 m.
 Axel, längd = 2,15 m.

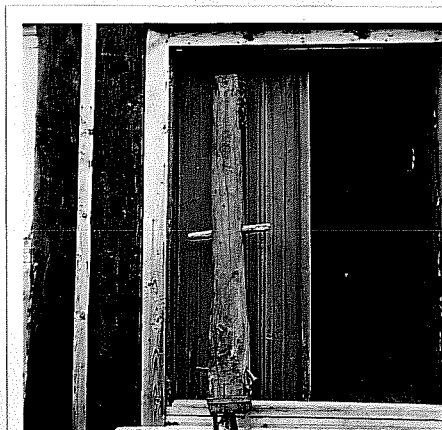
Sten hängde på en mittstolpe i garveriboden, och ste-
 nen rörde runt i en stensatt ränna. Stenen inne-
 håller rikligt med ortoceratiter etc.

Foto: G. Hobro.

Skriv endast på denna sida!

ACC. N:R. _____

Landskap: Småland Upptecknat av: G. Hoberg
 Härad: Tumslättes Adress: Hålin.
 Socken: Hälsjöherads. Berättat av: Hultén
 Uppteckningsår: 1938. Född år _____ i _____

a

b.

Barkstamps.

{ Stokens längd = 1,55 m.
 { Bredd = 13 cm.
 { En järneggs längd = 14 cm.

ägare:
 Hemb. för. i Figeholm.

Skriv endast på denna sida!

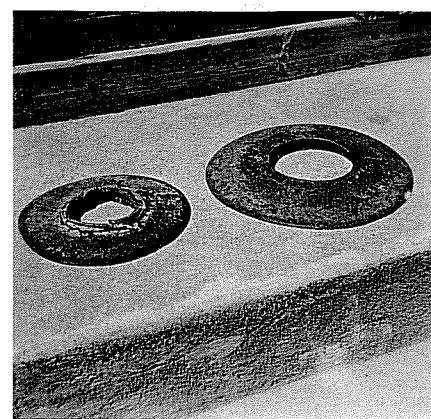
Foto: G. Hoberg

5532

ACC. N:R.

Landskap: SmålandUpptecknat av: S. HobroHärad: TumslånsAdress: HälsjöSocken: MisserhultsBerättat av: HulteniusUppteckningsår: 1938

Född år i

11.
LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

"Klingor"

Diam. = 30 cm. resp. 22 cm.

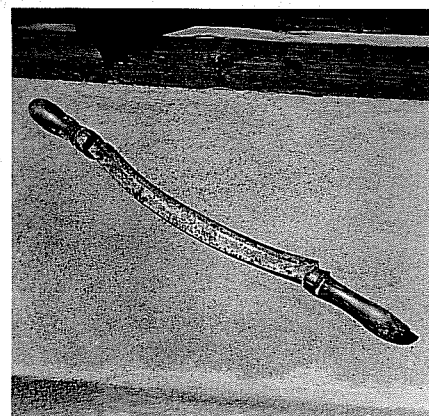
" av hålet = 12 cm. resp. 10 cm.

Användes till skrapa undersidan av lädret
med. Hålet i mitten är läderhåll i kantarna.ägare:
Hamb. fören. i
Fygelholm.

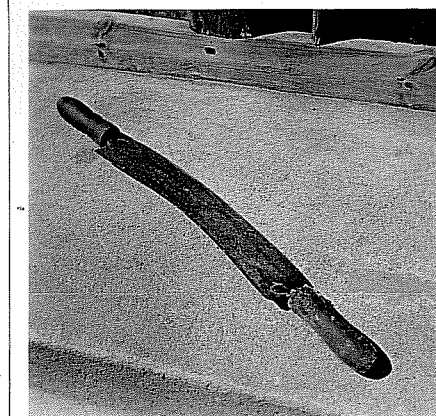
Foto: S. Hobro.

Skriv endast på denna sida!

Landskap: Lusland ACC. N:R. 5552
 Härad: Tusälän s. Upptecknat av: J. Hobro
 Socken: Kisverkullö Adress: Hölm.
 Uppteckningsår: 1938 Berättat av: Hultén
 Född år i

a

b

"Hårknivar"

{ Längd: båda 66 cm.
 { Bredd: 7 cm. resp. 4.5 cm.

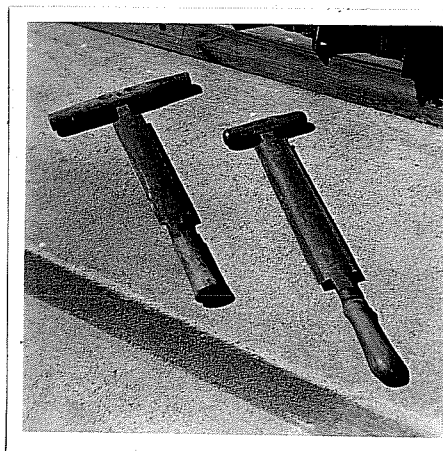
Knivarna är toveggade, och ha handtag i båda ändar.

Ägare:
 Hemb. för. i
 Figeholm.

Skriv endast på denna sida!

Foto: J. Hobro

Landskap: Småland Upptecknat av: G. Hobro
 Härad: Tunsåns Adress: Skåne
 Socken: Nissholms Berättat av: Hultén
 Uppteckningsår: 1938 Född år i

"Falsar"

ägare:
Hultén, fören. i
Fjällholm.

Längd: 52 cm. resp. 50 cm.
 Bredd: 6 cm. " 5,5 cm.
 Handt. längd: 15 cm. resp. 27 cm.
 Redskapet har järnegg på båda sidor. Två man
 höll i det vid beaktandet. Tog bort större ojäm-
 heter på kottan.

Skriv endast på denna sida!

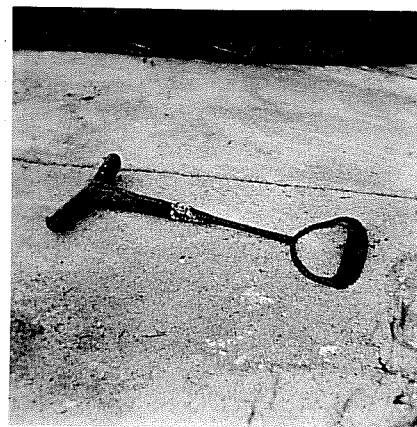
Foto: G. Hobro.

ACC. N:R. 5532

Landskap: Småland Upptecknat av: G. Hobro
 Härad: Tumaläus. Adress: Hlth.
 Socken: Nisberghults. Berättat av: Hultenius
 Uppteckningsår: 1938 Född år i

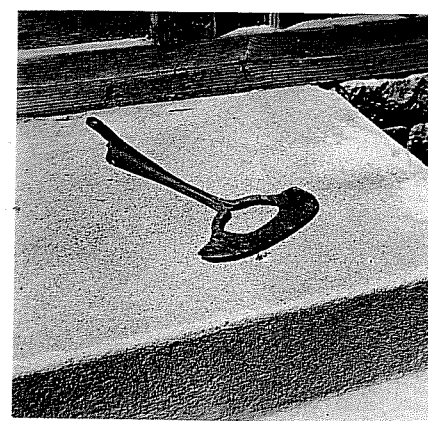
14.
LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

a

1.

b.

2.

Sträclespadar.

ägare: Hemb. för. i
Nisberghult.

ägare: Hemb. för. i
Figsbyholm.

1. Handtag: 23 cm. långt.
 Längd: 155 cm.
 Järnleggen: 20 cm. lång.

2. Handtag saknas.
 Längd: 136 cm.
 Järnleggen: 20 cm.

Handtaget för skinkklätt? Sattes i armhålans
 för "sträcka ut" huden med

Skriv endast på denna sida!

Foto: G. Hobro.

ACC. N:R. 5532

Landskap: Småland Upptecknat av: J. Hobro
 Härad: Tumelåns. Adress: Holm
 Socken: Misterhult. Berättat av: Hultenius
 Uppteckningsår: 1938. Född år i

15.
 LUNDS UNIV.
 FOLKMINNES-
 ARKIV

"Vaskjärn"

ägare:
 Hemb.för. i
 Fygholm.

L = 27 cm.

B = 9,5 cm.

järnets br. = 2 cm.

Redskapet av trä med järnegg nertill, användes
 att "vaska ut", d.v.s. skrapa på nervsidan med.

Skriv endast på denna sida!

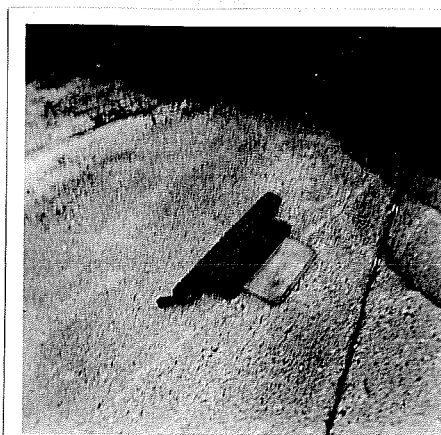
Foto: J. Hobro.

5532

ACC. N:R. _____

Landskap: Småland. Upptecknat av: G. Hobrok
 Härad: Trysiläus. Adress: Hålsjö.
 Socken: Misterhults. Berättat av: Hultenius.
 Uppteckningsår: 1938. Född år _____ i _____

16.
LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Vaskjärn med
glasskiva (?)

ägare:
Hemb. för. i
Misterhult.

{ längd: 26 cm.
 { Bredd (kräft): 8 cm.
 { Glasen: { bredd: 6 cm.
 { hängd: 13 cm.

huvudsaken stå på
ut lädret med.

Skriv endast på denna sida!

Foto: G. Hobrok.

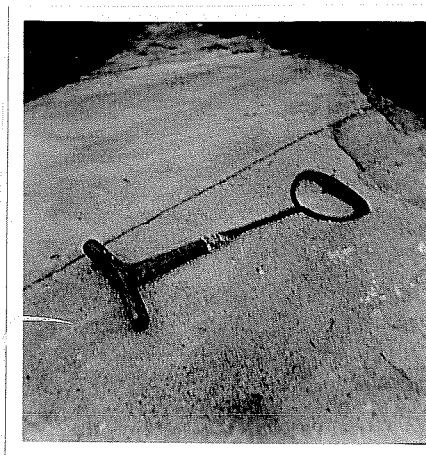
ACC. N:R. 5532

Landskap: Småland Upptecknat av: G. Hobro
Härad: Värmland Adress: Skövde
Socken: Kristersborgs Berättat av: Hultén
Uppteckningsår: 1928 Född år i

17.
LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

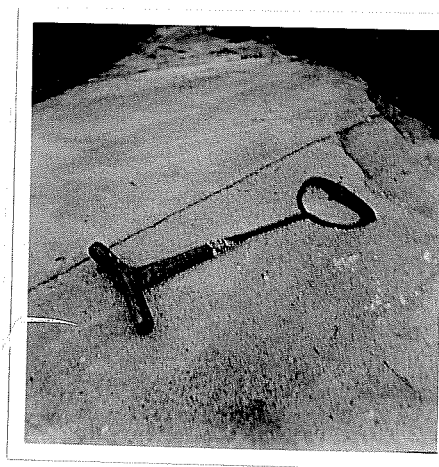
FOLKLIVSARKIVET
LUND

M.5532

2,14

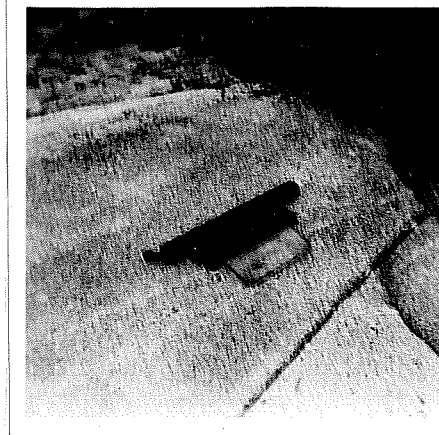
FOLKLIVSARKIVET
LUND

M.5532

2.14

FOLKLIVSARKIVET
LUND

M5532

S.16

ACC. N:R. 5532

Landskap: Småland Upptecknat av: G. Hobrok
 Härad: Värmland Adress: Skellefteå
 Socken: Nisterhults Berättat av: Hultenius
 Uppteckningsår: 1938 Född år i

17.
LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Nervrulle

Ägare:
Hemb. för. i
Nisterhult.

{ Längd: 50 cm. (total).

{ Handtag: 14 cm.

{ Järnaxel: 22 cm.

{ Vid järnaxeln på två armar fäst rulle: 11 cm. lång.

Med detta redskap sattes märken i läder, man
fick s.k. rossläder.

Skriv endast på denna sida!

Foto: G. Hobrok.